

POSLANECKÁ
SNĚMOVNA
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

PARLAMENTNÍ
INSTITUT

VYBRANÁ TÉMATA

Rakousko: Předčasné volby do Národní rady 2017

Politický systém, volební výsledky, Islamgesetz

Obsah:

POLITICKÝ SYSTÉM	4
MOC VÝKONNÁ – SPOLKOVÝ PREZIDENT A SPOLKOVÁ VLÁDA	4
MOC ZÁKONODÁRNÁ – NÁRODNÍ RADA, SPOLKOVÁ RADA, SPOLKOVÉ SHROMÁŽDĚNÍ	5
VOLEBNÍ SYSTÉM DO NÁRODNÍ RADY...	6
PROFILY NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH POLITICKÝCH STRAN	7
POLITICKÝ VÝVOJ 2013–2017	8
PŘEDČASNÉ PARLAMENTNÍ VOLBY 2017	11
VÝSLEDKY VOLEB 2017	11
POVOLEBNÍ VYJEDNÁVÁNÍ A SESTAVENÍ VLÁDY	13
„ISLAMGESETZ“ – RAKOUSKÝ MODEL LEGISLATIVNÍ ÚPRAVY VZTAHŮ MEZI MUSLIMSKOU NÁBOŽENSKOU OBCÍ A STÁTEM..	14
ČASOVÁ OSA LEGISLATIVNÍ ÚPRAVY VZTAHŮ MEZI MUSLIMSKOU NÁBOŽENSKOU OBCÍ A STÁTEM	14
SOUČASNÁ VERZE ZÁKONA O ISLÁMU (ISLAMGESETZ)	15
<i>Reakce na novelizaci Islamgesetz .....</i>	<i>15</i>
ZDROJE A LITERATURA	17

Vybraná témata č. 06/2018

srpen 2018

autor: Adam Folvarčný, Kristína Kiššová, Martin Kuta

AKTUÁLNÍ VYDÁNÍ:	EDICE: VYBRANÁ TÉMATA
Název: Rakousko: Předčasné volby do Národní rady 2017 – Politický systém, volební výsledky, Islamgesetz	Typ edice: online, ISSN 2533-414X
Autoři: Folvarčný, A., Kiššová, K., Kuta, M.	URL: http://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=3
Číslo: Vybraná témata č. 06/2018	První vydání edice: leden 2005
Datum: srpen 2018	Frekvence vydání edice: nepravidelná
	Zaměření: aktuální témata relevantní pro činnost Parlamentu České republiky
Klíčová slova:	Jazyk: CZ
Rakousko; volby; přehled; systém; předčasný; zákon; islám; Islamgesetz	Vydavatel: Kancelář Poslanecké sněmovny, Sněmovní 4, 118 26 Praha 1

PARLAMENTNÍ INSTITUT plní úkoly vědeckého, informačního a vzdělávacího střediska pro Poslaneckou sněmovnu, její orgány, poslance a Kancelář Poslanecké sněmovny, pro Senát, jeho orgány, senátory a Kancelář Senátu. Naše činnosti a produkty uvádíme níže.

Oddělení všeobecných studií	STUDIE Srovnávací studie Analytické studie	ODPOVĚDI NA DOTAZ Stručné odpovědi na dotazy členů Parlamentu	VYBRANÁ TÉMATA Studie zpracované k aktuálním problematikám	MONITORING Vybrané hospodářské měnové a sociální ukazatele	MIGRACE Přehled aktualit v oblasti migrace za vybrané období
	PŘEHLED SZBP Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU	EUROZÓNA+ Přehled ekonomických událostí v EU	PODKLADY pro zahraničně politická jednání	PŘEDNÁŠKY pro zahraniční delegace, PS, Senát	
Oddělení pro evropské záležitosti	STANOVISKA kompatibility nevládních návrhů zákonů s právem EU	KONZULTACE k předkládaným vládním návrhům zákonů	DOKUMENTY EU Výběr z aktů a dokumentů EU zaslaných PS	ZPRÁVY Aktuální agenda v Bruselu	PODKLADY pro jednání výboru na mezinárodní úrovni
	INFORMAČNÍ STŘEDISKO Informace o činnosti Poslanecké sněmovny a prohlídky budov	ECPRD Spolupráce s Evropským centrem pro parlamentní výzkum a dokumentaci	PŘEDNÁŠKY pro Poslaneckou sněmovnu, pro školy, veřejnost	INFORMAČNÍ MATERIÁLY o fungování Poslanecké sněmovny, o legislativním procesu	ZÁPISY ze schůzí, seminářů, přednášek, kulatých stolů

Shrnutí

V říjnu 2017 proběhly v Rakousku předčasné parlamentní volby, v nichž bylo zvoleno 183 členů Národní rady, první komory spolkového parlamentu. Klíčovým tématem těchto voleb bylo zavedení opatření na snížení migračního tlaku na zemi, ačkoli hlavní nápor opadl v průběhu let 2015 a 2016. V důsledku dominance tohoto tématu se rozpadla dosavadní velká koalice a došlo k sestavení pravicové koalice. V následujícím textu je představen politický systém země, politický vývoj před volbami, hlavní politické strany, které ve volbách uspěly, a předvolební kampaň a sestavování koalice. Zároveň je Rakousko modelovou zemí zákonné úpravy islámu, která v minulých letech doznala výrazných změn. Z toho důvodu je tato úprava včetně nedávné změny v příspěvku též popsána.

Obsah

POLITICKÝ SYSTÉM	4
MOC VÝKONNÁ – SPOLKOVÝ PREZIDENT A SPOLKOVÁ VLÁDA	4
MOC ZÁKONODÁRNÁ – NÁRODNÍ RADA, SPOLKOVÁ RADA, SPOLKOVÉ SHROMÁŽDĚNÍ	5
VOLEBNÍ SYSTÉM DO NÁRODNÍ RADY	6
PROFILY NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH POLITICKÝCH STRAN	7
POLITICKÝ VÝVOJ 2013–2017	8
PŘEDČASNÉ PARLAMENTNÍ VOLBY 2017	11
VÝSLEDKY VOLEB 2017	11
POVOLEBNÍ VYJEDNÁVÁNÍ A SESTAVENÍ VLÁDY	13
„ISLAMGESETZ“ – RAKOUSKÝ MODEL LEGISLATIVNÍ ÚPRAVY VZTAHŮ MEZI MUSLIMSKOU NÁBOŽENSKOU OBCÍ A STÁTEM	14
ČASOVÁ OSA LEGISLATIVNÍ ÚPRAVY VZTAHŮ MEZI MUSLIMSKOU NÁBOŽENSKOU OBCÍ A STÁTEM	14
SOUČASNÁ VERZE ZÁKONU O ISLÁMU (ISLAMGESETZ)	15
<i>Reakce na novelizaci Islamgesetz</i>	15
ZDROJE A LITERATURA	17

Politický systém

Adam Folvarčný, Martin Kuta

Rakousko je demokratickou parlamentní republikou s federativním uspořádáním politického systému. Stát je složen z devíti celků (spolkových zemí), které jsou stanoveny v ústavě (čl. 1 a 2). Federativní charakter státu ovlivňuje nejen státoprávní uspořádání země (členění na spolkové země), ale také podobu politického systému na spolkové úrovni, a to zejména existence druhé parlamentní komory (tzv. Spolková rada). Ústava stanovuje pravidla a pravomoci mezi federací a zeměmi (čl. 10–15 ústavy).

Současná ústava byla přijata v roce 1920 a několikrát novelizována. I přes historický vývoj během druhé světové války a následně po ní tak lze hovořit o ústavní kontinuitě, aniž by však současné Rakousko přímo navazovalo na předválečnou podobu státu.

Moc výkonná – spolkový prezident a spolková vláda

Nejvyšší výkonná moc v zemi je dána úřadu prezidenta, spolkové vládě, státním tajemníkům a jednotlivým zemským vládám.

Prezident je hlavou státu a zastupuje ho v zahraničí. Mezi prezidentovy pravomoci se řadí uzavírání a ratifikace mezinárodních smluv (může být přeneseno na vládu), schvalování přijetí vyslanců ostatních zemí a jmenování vyslanců do zahraničí. Může rovněž jednotlivým spolkovým zemím povolit uzavřít mezistátní smlouvy. Ve vztahu ke spolkovým zemím má pravomoc jmenovat zemské hejtmany. Zastává funkci vrchního velitele armády. Svým podpisem stvrzuje ústavní způsob vydání spolkových zákonů; k podpisu tyto zákony předkládá spolkový kancléř, který je také musí potvrdit. Další prezidentovy pravomoci jsou stanoveny v člancích 61 až 68 ústavy. Všechny prezidentovy kroky by měly být založeny na doporučení vlády nebo jejího člena, případně vyžadují kontrasignaci člena vlády. Přes některé potenciálně silnější pravomoci je prezidentovo postavení v systému spíše reprezentativní. Jedná se o ustálenou politicko-ústavní praxi.

Po parlamentních volbách prezident svolává zasedání Národní rady a formálně jej také ukončuje na konci jejího volebního období. Prezident jmenuje kancléře a pověřuje ho sestavením vlády. Ustálila se však tradice, že jmenuje představitele nejsilnější strany v Národní radě. Prezident na kancléřův návrh jmenuje další ministry. Členové vlády skládají do rukou prezidenta slib. Prezident může odvolat vládu či jednotlivé ministry na návrh (žádost) kancléře. Pravomoc odvolat vládu či jednotlivé ministry je spíše formální a je založena na předchozím vyslovení nedůvěry Národní radou. Pokud vláda podá demisi, prezident ji může pověřit dočasným vládnutím v demisi (čl. 69–74 ústavy).

Do funkce je spolkový prezident volen přímo na období 6 let s možností jednoho znovuzvolení. Prezidentem může být zvolen občan od 35 let věku. Volba probíhá podle zásad dvoukolové volby; pokud žádný z kandidátů nezíská absolutní většinu hlasů, koná se kolo druhé, v němž zvítězí kandidát s větším počtem hlasů. Do druhého kola postupují dva kandidáti s nejvyšším ziskem hlasů v prvním kole. Každá z obou skupin voličů, které tyto kandidáty navrhly, může ve druhém kole hlasování navrhnout místo svého původního kandidáta jmenovitě jinou osobu. Spolkový prezident může být podle čl. 60 odst. 6 ústavy odvolán v lidovém hlasování. Konání tohoto hlasování musí podpořit Spolkové shromáždění,¹ které za tímto účelem svolá spolkový kancléř. Návrh na konání hlasování iniciuje Národní rada dvoutřetinovou většinou odevzdaných hlasů alespoň jedné poloviny poslanců. Pokud se Národní rada na takovém návrhu usnese, prezident

---

¹ Před Spolkovým shromážděním zvolený kandidát na prezidenta skládá prezidentský slib a ujímá se tím úřadu. Spolkové shromáždění tvoří Národní rada a Spolková rada.

nemůže vykonávat svou funkci. Pokud v lidovém hlasování není prezident odvolán, považuje se za znovuzvoleného.² Podle čl. 68 odst. 1 je spolkový prezident za plnění svých povinností odpovědný Spolkovému shromáždění. Za neplnění prezidentských povinností může Spolkové shromáždění podle čl. 142 ústavy schválit žalobu na prezidenta, o které rozhoduje ústavní soud.

Hlavním orgánem moci výkonné je **vláda**, kolektivní orgán v čele s kancléřem, dále vicekancléřem a jednotlivými členy. Pro usnášení schopnost vlády musí být přítomna alespoň polovina jejích členů, avšak její rozhodnutí jsou přijímána jednohlasně. Za svou činnost a působení je vláda odpovědná Národní radě, která jí může vyslovit nedůvěru. Vláda je řízena kancléřem. Ačkoliv jeho postavení není blíže ústavou definováno a jeho pravomoci nejsou výrazně odlišné od ostatních členů vlády, tak reálně se prosadilo posilování jeho pravomocí a postavení. Náležitosti postavení vlády v systému upravuje ústava v čl. 69 až 78.

Moc zákonodárná – Národní rada, Spolková rada, Spolkové shromáždění

Zákonodárnou moc má parlament, který je složen ze dvou komor, Národní rady a Spolkové rady. Rakouský parlamentní systém nese znaky federálního uspořádání. První komora, Národní rada, reprezentuje zájmy voličů, kteří jejích 183 členů volí na pětileté funkční období. Národní rada může schválit zvláštní zákon o svém rozpuštění. Druhá komora, Spolková rada, je ustanovována nepřímo a zastupuje jednotlivé zemské sněmy poměrně podle počtu obyvatel. Nejmenší počet zemských zástupců jsou tři a celkový počet nepřesahuje 61 členů. Jejich funkční období se odvíjí od funkčního období zemského sněmu. K obměně zástupců dochází průběžně a Spolková rada trvá neustále. Zástupci zemských sněmů ve Spolkové radě nemohou být odvoláni v průběhu svého funkčního období, a požívají tedy volný mandát. To zvyšuje legitimitu této komory.

Bez ohledu na svou odvozenou legitimitu je však Spolková rada v systému slabší. Národní rada je ve svých pravomocích výrazně silnější, ať už ve vztahu k vládě či v legislativním procesu. Vztah mezi komorami je upraven zákonem. Komunikace mezi komorami není přímá, ale probíhá skrze vládu a kancléře.

Legislativní iniciativu má vláda, poslanci Národní rady, Spolková rada jako celek nebo jedna třetina jejích členů. Návrh zákona mohou předložit také občané. Návrhy zákonů přijímá Národní rada. Pak postupují ke spolkovému kancléři, který je dále postoupí do Spolkové rady. Ta se k návrhům nemusí vyjadřovat, může je přijmout, nebo přijmout písemné pozměňovací návrhy. S nimi potom putuje návrh přes kancléře zpět do Národní rady, která může jednou polovinou všech svých členů trvat na původním znění. Spolková rada nemůže zasahovat do znění návrhu zákona o státním rozpočtu, návrhů na poskytování státních finančních půjček a o nakládání s federálním majetkem. Naopak všechny zákony ovlivňující postavení a práva jednotlivých spolkových zemí musí být Spolkovou radou schváleny.³ V případě návrhu zákona předloženého Spolkovou radou putuje tento návrh nejprve k posouzení vládě, která ho až následně předloží Národní radě. Změna ústavy má formu normálního zákona, ale musí být následně schválena v obecném referendu.

Mezinárodní smlouvy jsou uzavírány se souhlasem obou komor.

Vláda je za svou činnost odpovědná Národní radě. Ta jí může vyslovit nedůvěru, která může být vyslovena také jednotlivým ministrům. Vláda po vyslovení nedůvěry musí podat demisi, respektive ministr musí rezignovat. Pro hlasování o nedůvěře musí být přítomna alespoň polovina poslanců. Rozhodnutí o nedůvěře je přijato prostou většinou.

---

² Referendum tak může mít funkci nových prezidentských voleb. Prezident i tak však může zůstat ve funkci maximálně 12 let.

³ STRAHALOVÁ, Šárka. Rakouská republika: systém sociálního partnerství v praxi. In: B. Říchová (ed). Západoevropské politické systémy. Praha: Oeconomica, 2009. ISBN 978-80-245-1516-8. S. 187–188.

Společné zasedání obou komor se označuje jako Spolkové shromáždění. Před Spolkovým shromážděním skládá prezident slib po svém zvolení, jemu je též dle ústavy odpovědný, a proto shromáždění má pravomoc vyhlásit lidové hlasování o prezidentově odvolání. Mezi další činnosti Spolkového shromáždění patří vyhlášení války. Shromáždění je svoláváno prezidentem, u záležitostí týkajících se prezidenta pak kancléřem (čl. 38–40 ústavy).

Volební systém do Národní rady

Martin Kuta, Adam Folvarčný

Aktivní volební právo mají občané, kteří dosáhli 16 let věku. Pasivní volební právo pak od 18 let. Volby se dle ustanovení zákona musí konat v neděli nebo během státem uznaného dne volna.

Poslanci Národní rady jsou voleni v přímých, rovných, svobodných a tajných volbách za použití proporčního volebního systému. Mandáty jsou rozděleny do jednotlivých spolkových zemí podle počtu jejich obyvatel. Nejmenší „zemský“ obvod má 7 mandátů, největší 36. Každá spolková země se dále dělí na regionální obvody (celkem 39 regionálních obvodů).⁴

V prvním skrutiniu je na úrovni regionálních obvodů určeno mandátové číslo, tedy počet hlasů na jeden mandát. Mandáty se jednotlivým stranám přiřazují na úrovni regionálních obvodů na základě Hareovy kvóty. Každá strana získá tolik mandátů, kolik je výsledek dělení zisku hlasů dané strany v daném obvodu mandátovým číslem. Do dalšího skrutinia postupují ty strany, které získaly na úrovni regionálních obvodů alespoň jeden mandát či celostátně (na úrovni spolku) překročily alespoň 4% uzavírací klauzuli. Ve druhém skrutiniu získají mandáty strany podle počtu získaných hlasů na úrovni každé spolkové země (tedy podle počtu hlasů na úrovni zemského obvodu). V tomto skrutiniu se bere ohled na již dříve získané mandáty, tím dochází k zajištění reprezentace i stran, které nedosáhly na mandát na úrovni jednotlivých regionálních obvodů.

Další úroveň voleb je spolková úroveň. Na ní jsou zisky stran seřazeny a přepočteny na základě d'Hondtova dělitele (dělení zisků řadou celých čísel počínajících jednou). Při tomto přepočtu se vychází z celkového počtu hlasů každé strany, která byla do skrutinia připuštěna. Prostřednictvím d'Hondtova dělitele je určena ideální kvóta na jeden mandát na spolkové úrovni, přičemž za počet mandátů se považuje počet nerozdělených mandátů z nižších úrovní. Dělením zisků hlasů stran je vybrán ten dělenec, který svou velikostí odpovídá počtu přidělovaných mandátů; například je-li na spolkové úrovni nutné rozdělit sto dvacet mandátů, považuje se za ideální kvóta stovčacátý největší dělenec. Dle zisku hlasů jsou potom tyto mandáty rozděleny mezi jednotlivé strany podle počtu hlasů a velikosti ideální kvóty pro každou stranu. Pokud straně byl tímto způsobem určen menší počet mandátů, než strana získala v prvních dvou přepočtech, výsledky pro stranu to nijak neovlivní. Naopak pokud strana na spolkové úrovni obdržela více mandátů, než kolik získala na nižších úrovních, jsou jí tyto mandáty přiděleny.⁵

Politické strany mohou předkládat více kandidátních listin pro různé úrovně přidělování mandátů. Na nižší (regionální a zemské) úrovni je použita stranická kandidátní listina regionální, což vede k personalizaci volby. Každý volič má možnost udělení jednoho preferenčního hlasu. Na spolkové úrovni předkládají strany federální kandidátní listinu. Pokud strana nepředloží federální kandidátní listinu, nebere se na tuto stranu na federální úrovni ohled. Mandáty se

---

⁴ IPU PARLINE database: AUSTRIA (Nationalrat), Electoral system. IPU.org [online] [cit. 2018-07-31]. Dostupné z: http://archive.ipu.org/parline-e/reports/2017_B.htm.

⁵ Zpracováno na základě Bundesgesetz über die Wahl des Nationalrates (NationalratsWahlordnung 1992 – NRW) v aktuálním znění, § 97–107. RIS.bka.gv.at [online] [cit. 2018-08-01]. Dostupné z: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Erw/ERV_1992_471/ERV_1992_471.pdf.

LEBEDA, Tomáš. Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1523-3. S. 128–129.

přiděluji na základě preferenčních hlasů na kandidátních listinách. Pokud strana získala nárok na nižší úrovni na více mandátů, než kolik má na kandidátní listině kandidátů, použijí se kandidáti z federální úrovně.

Profily nejdůležitějších politických stran

Adam Folvarčný

Rakouská lidová strana (*Österreichische Volkspartei, ÖVP*)

Jejím lídrem a stranickým kandidátem na kancléře byl Sebastian Kurz. V novodobé podobě byla strana založena roku 1945 a vychází převážně z původního katolického tábora meziválečné společnosti. Dlouhodobě se řadí k rozhodujícím politickým silám díky velkému koaličnímu potenciálu a značné voličské podpoře. ÖVP má největší síť místních organizací a řadu tzv. spřátelených svazů, které jsou základem její dlouhodobé podpory. Profiluje se jako křesťanskodemokratická strana, hodnotově konzervativní, s podporou zemědělců, katolických skupin nebo menších podnikatelů. Dlouhodobě je proevropsky orientována. Během roku 2017 prodělala výrazné změny týkající se názvu, loga i stranické barvy. Nově vystupovala jako Kandidátka Sebastiana Kurze-Nová lidová strana (po volbách jako *Nová lidová strana*) a vyměnila tradiční černou barvu za tyrkysově modrou. Strana se více centralizovala, protože její lídr dostal silnější pravomoci (např. přímé změny na kandidátních listinách) a omezil částečně vliv stranického aparátu. V poslední předvolební kampani využívala jasně protiimigrační rétoriku a zasazovala se o změny v evropském azylovém systému a ukončení přístupových jednání s Tureckem. Svou roli v úspěchu strany v předčasných volbách 2017 sehrály snaha odstříhnout se od dosavadního politického dění, neboť strana byla součástí koaliční vlády se sociální demokracií, a umenšení role stranických orgánů nebo charismatická osobnost s dobrým PR a silnějšími pravomocemi.

Sociálnědemokratická strana Rakouska (*Sozialdemokratische Partei Österreichs, SPÖ*)

Stranickým lídrem byl dosavadní kancléř Christian Kern. Strana byla založena již roku 1889, avšak během 30. let 20. století byla zakázána. Profilovala se jako protifašistická, což hrálo důležitou roli při její obnově v poválečném období i obnově demokratického státu. Do roku 1991 existovala jako Socialistická strana Rakouska. Strana je typická značnou centralizací, kde je rozhodující zasedání celostranického sjezdu. Dlouhodobě si udržuje užší vztah s Rakouským odborovým svazem, přestože jsou vazby mnohem volnější než v minulosti. Má státotvorný charakter i značný koaliční potenciál. Vystupovala proti výraznějším změnám současného politicko-ekonomicko-sociálního systému v zemi. Vždy se řadila mezi zastánce principu zahraničně-politické neutrality, ale je proevropsky orientována. Profiluje se jako moderní sociálnědemokratická strana – uznává principy tržní ekonomiky a individualističtějšího charakteru společnosti, ale podporuje silnější roli státu v ekonomické oblasti, případně ve školství. Zachovává si však jistou míru ideologické kontinuity, když stále oficiálně klade důraz na dosažení beztřídní společnosti. V kampani prosazovala minimální mzdu 1500 EUR, genderovou rovnost a zachování egalitářského charakteru země, ale také zavedení daně na mezinárodní obchod nebo dědické daně.

Svobodná strana Rakouska (*Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ*)

Jejím lídrem je Heinz-Christian Strache. Strana navazuje na existenci tzv. Svazu nezávislých založeného roku 1949, FPÖ samotná vznikla až roku 1955. Dlouhou dobu byla vyloučena do opozice (do vlády se dostala až roku 1983 společně s SPÖ), protože byla vnímána jako nástupnická strana předválečné krajní pravice.⁶ Dnes se však jedná o třetí nejsilnější stranu

---

⁶ Zejména díky řadě členů bývalé NSDAP.

v zemi, která se snaží profilovat jako třetí (odlišná) varianta mezi ÖVP a SPÖ. Strana je značně personalizována; její vůdčí osobnosti (například Jörg Haider, Norbert Hofer) jsou mnohdy důležitější a společensky viditelnější než strana samotná. Od nich se pak odvíjí vzestup i propad podpory a volebních zisků strany. Voliči se rekrutují často z řad mladých lidí a dělníků. Celkově ji lze označit za stranu protestu proti establishmentu a bývá vnímána jako krajně pravicová formace s výrazně populistickou rétorikou. Přesto není jen trvalou opozicí v systému a již se účastnila vládních koalic (naposledy v letech 2000–2005). Strana odmítá příchod cizinců do země, což bylo jejím hlavním tématem v poslední volební kampani. Požadovala úplné zastavení migrace (zvláště z muslimských zemí) a obnovení hraničních kontrol. Dlouhodobě se profiluje proti jaderné energetice. Vůči EU je strana silně kritická a není zastáncem rakouského členství v ní. Usiluje o umírněné sociální reformy a participaci pracovníků v managementu, je zastáncem deregulace byznysu, volného trhu a nižších daní.

Zelení – Zelená alternativa (*Die Grünen – Die Grüne Alternative, Grüne*)

Ve volbách roku 2017 se personálně rozcházela pozice předsedkyně (Ingrid Felipe) a volebního lídra, kterým byla Ulrike Lunacek. Strana má kořeny na počátku 80. let 20. století, kdy došlo ke vzniku rozličných uskupení na zemské úrovni, která se roku 1986 spojila do Alternativní kandidátky Rakouska. Na této platformě se postupně profilovala Strana zelených. Jedná se o levicově orientovanou stranu, která cílí primárně na liberálního, intelektuálního městského voliče. Největší podpora se rekrutuje v okolí velkých měst (Vídeň, Štýrský Hradec, Linec). Nikdy nebyla masovou stranou, členství bylo výrazně omezeno na několik tisíc lidí. Strana byla v letech 1986–2017 v parlamentu, avšak vždy v opozici. Odlišná je i vnitřní stranická struktura; dlouho se uplatňovala rotace funkcí a pozice předsedy strany je označována jako spolkový mluvčí. Strana se soustředí na prosazování témat environmentální a sociální spravedlnosti, prvků přímé demokracie a práv menšin. V otázce migrace zaujala strana jasně promigrační přístup. Využívala antikorporátní rétoriku a prosazování spíše lokálních trhů.

Neos – Nové Rakousko (*Das Neue Österreich und Liberales Forum, NEOS*)

Jejím lídrem je Mathias Strolz. NEOS je poměrně novou stranou, která byla založena roku 2012. Profiluje se jako liberální formace a roku 2014 také absorbovala dříve neúspěšné Liberální fórum. Strana uspěla již ve volbách 2013, avšak po nich zůstala v opozici. Cílí primárně na městské voliče. Je silně proevropsky orientována. Mezi priority patří snižování byrokracie, podpora podnikatelského prostředí, snižování daní a veřejného zadlužení a vzdělání.

Kandidátka Petra Pilze (*Liste Peter Pilz, PILZ*)

Strana Petra Pilze je zcela novou formací, která vznikla v průběhu roku 2017 po neshodách ve Straně zelených, které populárního a charismatického Pilze vedly k odchodu. Strana se stala silně spjatou s osobou svého zakladatele, jehož popularita byla klíčová pro její následný volební úspěch. Pilz je obecně vnímán jako výrazný bojovník proti korupci; jeho postoj také ztělesňuje program strany.

Politický vývoj 2013–2017

Adam Folvarčný

Předchozí parlamentní volby se v Rakousku konaly v říjnu roku 2013 a skončily vítězstvím SPÖ s 26,8 %, druhou stranou byla ÖVP s 24 % hlasů. Obě strany však v absolutních číslech zaznamenaly ztrátu podpory a také pokles mandátů. Přestože došlo poprvé v historii k zastoupení šesti stran a fragmentace parlamentu se tak zvýšila, sestavování vlády nebylo příliš zdlouhavé.

Povolební situace vedla k dohodě o opětovné spolupráci dvou nejsilnějších stran a vzniku tzv. velké koalice, která je v zemi z dlouhodobého hlediska preferovanou variantou vládnutí a tradičním koaličním modelem. SPÖ jako nejsilnější strana získala post kancléře, kterým se opětovně stal Werner Faymann.

Problematickou byla v prvních letech vlády otázka daňové reformy a nesouhlas části ÖVP, který vedl až k rezignaci vicekancléře Spindeleggera. Dohoda s Ruskem o dodávkách plynu do zemí po událostech na východě Ukrajiny a ruské anexi Krymu vyzněla do ztracena. Do fungování velké koalice výrazně zasáhla až tzv. migrační krize, která přinesla nekontrolovatelný pohyb migrantů přes rakouské území zejména v letech 2015–2016. Význačná většina z nich směřovala primárně do Německa, avšak nemalá část zůstala také na území Rakouska, kde zažádala o azyl (v roce 2015 to bylo 90 tisíc příchozích). Výzvy premiér Faymanna k jednotné odpovědi Evropy na migrační krizi a o nutnosti zavedení kvót na migranty vyzněly tehdy spíše do ztracena. Téma se v zemi, ale i v celé Evropě, velmi rychle politizovalo a vláda byla obviňována z nezvládnutí situace a dostávala se tak pod tlak veřejnosti a sílící kritiku opozice – zvláště ze strany FPÖ, která z celé situace výrazně těžila politické body (ještě v první polovině roku 2017 se její preference pohybovaly okolo 34 %). Situace se neuklidnila ani s přijetím zákona zakazujícího zahraniční financování mešit a imámů ve snaze zabránit šíření islámského radikalismu. Naopak krize měla dopad na celou společnost i veřejný prostor a vedla k jejich značné polarizaci.⁷ To se projevilo i v intervenujících prezidentských volbách, kdy se otázka migrace stala jedním z ústředních témat.⁸

Problematika migrace postupně vyústila v koaliční krizi a odstoupení kancléře Faymanna v květnu 2016. Neshody o počtu migrantů a možnosti stanovení počtu přijatých osob panovaly jak mezi koaličními partnery, ÖVP totiž zastávala mnohem restriktivnější postoj, tak i uvnitř samotné SPÖ. Faymann zdůvodnil svůj krok ztrátou podpory v rámci strany, která se projevila na květnových oslavách sociálních demokratů, při nichž byl Faymann konfrontován s nevolí svých spolustraníků.⁹ Byla zde však také souvislost i s postupem Norberta Hofera (FPÖ) z prvního kola prezidentských voleb a výrazným neúspěchem kandidáta SPÖ. Faymann odstoupil také z vedení SPÖ.¹⁰

Dočasným kancléřem se z pověření prezidenta stal vicekancléř Mitterlehner, ale obě vládní strany neviděly potřebu sáhnout v tuto chvíli k institutu rozpuštění parlamentu a vypsání předčasných voleb, a to i v souvislosti s rostoucí podporou opoziční FPÖ. Během několika dní se tak obě strany dohodly na pokračování vládní spolupráce. K pokračující koaliční spolupráci také přispělo postupné zklidnění situace ohledně migrace související s uzavřením tzv. balkánské migrační cesty. Příliv žadatelů o azyl a běženců do Rakouska se zmírnil. Tento diplomatický počín je připisován zejména tehdejšímu ministru zahraničí Sebastianu Kurzovi. Do úřadu kancléře byl

---

⁷ To i přesto, že část populace byla dlouhou dobu příchodu a pomoci migrantům nakloněna.

⁸ Macmillan, Palgrave. 2016. The Statesman's Yearbook 2017: The Politics, Cultures and Economies of the World, s. 162-163.

Migrant crisis: Austria sets asylum claims cap and transit limit [online], 17/02/2016 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-35600220>.

⁹ Část jej kritizovala za příliš otevřenou politiku, část pak za postupný obrat a posilování rakouských hranic nebo stavbu plotu na hranici se Slovinskem. Ani touto změnou si podporu nezískal, naopak výrazně ztratil ve vztahu s německou kancléřkou Merkelovou a čelními představiteli EU (viz. Austria lays groundwork for Hungarian border fence [online], 20/09/2016 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-austria/austria-lays-groundwork-for-hungarian-border-fence-idUSKCN11Q0R0>).

¹⁰ Shock as Austrian Chancellor Faymann quits [online], 09/05/2016 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-36245316>.

Werner Faymann falls to Austrian right wing [online], 09/05/2016 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/austrian-chancellor-werner-faymann-resigns/>.

odcházejícím prezidentem Heinzem Fischerem v souladu s ústavou jmenován sociální demokrat Christian Kern. Prezident opět jmenoval kancléřem zástupce vítězné strany, a vláda tak vznikla na stejném stranickém půdorysu a ani na klíčových ministerstvech nedoznala větších personálních obměn.¹¹

Koaliční spolupráce na vládní úrovni netrvala příliš dlouho. Ještě v lednu 2017 kancléř Kern nepřipouštěl konec koalice s ÖVP. Odmítal spekulace o předčasných volbách a sliboval změnu vládního kurzu na základě změn v koaliční smlouvě (související s růstem pracovních míst, omezením počtu migrantů a ochranou hranic).¹² Rozhodující změna se odehrála mimo kancléřovu pravomoc v rámci ÖVP. V polovině května 2017 oznámil vicekancléř a předseda ÖVP Reinhold Mitterlehner, že se vzdává svých funkcí ve vládě a ve straně, a de facto tak ukončil koaliční spolupráci. Mitterlehner nedokázal čelit neshodám mezi lidoveckými ministry a tlaku z vlastní strany, která se s 20% voličskou podporou dlouhodobě pohybovala až jako třetí v průzkumech veřejného mínění. Výrazně zaostávala za SPÖ a zejména ze FPÖ s deklarovanou podporou dosahující až 34 %. Přesto kancléř Kern veřejně vyzýval lidovce k udržení a pokračování koalice.

Lidovci učinili opačné rozhodnutí. V ÖVP se favoritem na předsedu stal dosavadní ministr zahraničí Kurz, který získal také podporu všech zemských organizací. Kurz se již před svým jednomyslným zvolením do pozice předsedy strany vyslovoval pro konec koalice a konání předčasných voleb. ÖVP se rozhodla využít Kurzovy osobní popularity. Mladý politik byl v lidové straně vnímán jako možná záchrana vzhledem k jejím nepříliš optimistickým preferencím. Kurz situaci využil alespoň k symbolickému odstříhnutí se od dosavadního působení a politiky ÖVP. Snažil se tak vyvázat z nepříliš populární a v poslední době také nepříliš fungující vlády bez většího skandálu. Dohoda o předčasných volbách vznikla mezi představiteli parlamentních stran. Následně bylo rozhodnutí schváleno Národní radou. Datum bylo stanoveno na 15. října. Koaliční vláda zůstala v úřadě až do doby konání voleb.¹³

---

¹¹ ÖVP nezpochybňovala, že pozice kancléře náleží vítězi voleb, přesto však očekávala nominaci člověka s tvrdším postojem vůči migraci.

Austrian Social Democrats officially nominate Christian Kern as new chancellor [online], 13/05/2016 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <http://www.dw.com/en/austrian-social-democrats-officially-nominate-christian-kern-as-new-chancellor/a-19256057>.

Crisis-hit Austria appoints new Chancellor Christian Kern [online], 09/05/2016 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <https://www.straitstimes.com/world/crisis-hit-austria-appoints-new-chancellor-christian-kern>.

¹² Austrian Chancellor compared to Donald Trump after pledging to 'make Austria strong again' [online], 12/01/2017 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/austrian-chancellor-christian-kern-compare-us-president-donald-trump-pledge-make-austria-strong-a7524181.html>.

Restart rakouské vládní koalice: Víc pracovních míst, ale méně pracovníků ze zemí EU [online], 30/01/2017 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2025984-restart-rakouske-vladni-koalice-vic-pracovnich-mist-ale-mene-pracovniku-ze-zemi-eu>.

Austria- a return of the People's Party (ÖVP) - Liberal Party (FPÖ) coalition? [online], 18/09/2017 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0443-austria-a-return-of-the-people-s-party-uvp-liberal-party-fpo-coalition>.

¹³ Nad Rakouskem se vznáší hrozba předčasných voleb. Vicekancléř končí [online], 10/05/2017 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2114924-nad-rakouskem-se-vznasi-hrozba-predcasnych-voleb-vicekancler-konci>.

Snap elections in Austria with 'Wunderwuzzi' [online], 16/05/2017 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <http://www.dw.com/en/snap-elections-in-austria-with-wunderwuzzi/a-38864982>.

Austria calls October election, far-right FPÖ could enter government [online], 16/05/2017 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-austria-politics/austria-calls-october-election-far-right-fpo-could-enter-government-idUSKCN18C1R1>.

Předčasné parlamentní volby 2017

Výsledky voleb 2017

Přestože občané vnímali jako nejpalčivější problémy otázku boje proti nezaměstnanosti (nejvíce kompetentní vnímána SPÖ), boj se zločinem a až poté ochranu před terorismem (téma FPÖ), klíčovými tématy v kampani se stala opatření proti neřízené migraci, kontrola hranic a omezení vlivu islámu v zemi, z čehož profitovala FPÖ a po Kurzově pragmatickém posunu také ÖVP. Na druhé straně SPÖ nedokázala nastolit svá silná témata jako boj proti nezaměstnanosti, boj s chudobou a nepřesvědčila s argumenty růstu ekonomiky.¹⁴ Kampaň SPÖ byla spíše spojena s negativní anti-Kurzovskou kampaní pomocí falešných profilů na Facebooku. Jako příklad šíření tzv. fake-news se stala hlavním tématem bezprostředně před volebním dnem.¹⁵

Na základě průzkumů veřejného mínění se očekávalo vítězství Kandidátky Sebastiana Kurze (ÖVP) a výrazné posílení FPÖ oproti předchozím volbám. Konečné výsledky tato očekávání do značné míry potvrdily.

- Ve volbách vyhrála ÖVP se ziskem 31,5 % a 62 mandáty (výsledky hlasů a mandátů viz tabulka 1). Pro ÖVP se jednalo o výrazný úspěch i vzhledem k nízkým preferencím na jaře 2017 a vnitrostranickým změnám. Za hlavní faktory úspěchu lze považovat popularitu jejího lídra Kurze a posun více do pravé části spektra. ÖVP zvítězila ve volbách poprvé od roku 2002.
- Druzí oproti předpokladům skončili sociální demokraté (SPÖ) se ziskem 26,9 % hlasů a 52 mandáty. Celkový výsledek nelze hodnotit po čtyřech letech ve vládě a nepříliš povedené kampani jako úplnou prohru, jelikož SPÖ ztratila oproti předchozím volbám jen 0,1 % a udržela si shodný počet mandátů.
- Jen těsně za sociálními demokraty skončila krajně pravicová FPÖ s 26 % hlasů a 51 mandáty. Přesto se nejednalo o historický výsledek (roku 1999 získala dokonce 26,9 %), ale pro FPÖ výsledek znamenal v polarizované atmosféře výrazné posílení o 5,5 % a 11 mandátů. Oproti předchozím průzkumům byl pro stranu výsledek určitým oslabením podpory. Faktorem oslabení FPÖ byl oslabující migrační tlak a nástup populárního Kurze, který převzal část její agendy a rétoriky.
- Za těmito stranami zaostaly dvě strany NEOS s 5,3 % a 10 mandáty, který obhájil své dosavadní pozice, a PILZ s 4,4 % hlasů a 8 mandáty, jenž dokázal proniknout do Národní rady při první kandidatuře. PILZ potvrdil, že dlouho stabilní a strukturovaný rakouský stranický systém je v současné době více otevřen vstupu nových formací (podobně roku 2013 úspěch NEOS).

Nový šéf rakouských lidovců Kurz chce po kancléři předčasné volby [online], 14/05/2017 [cit. 2018-06-21].

Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2118543-novy-sef-rakouskych-lidovcu-kurz-chce-po-kancleri-predcasne-volby>.

¹⁴ V letech 2016 a 2017 o 1,5 a 3 %.

¹⁵ How dirty campaigning and fake Facebook sites came to dominate the Austrian election [online], 15/10/2017 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/10/15/how-dirty-campaigning-and-fake-facebook-sites-came-to-dominate-the-austrian-election/?noredirect=on&utm_term=.481cc01da8e2.

Austria 2017: conflict mobilization in a reconstructing political landscape [online], 09/10/2017 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <https://cise.luiss.it/cise/2017/10/09/austria-2017-conflict-mobilization-in-a-reconstructing-political-landscape/>.

Volby skončily velkým zklamáním a prohrou pro Stranu zelených, která po vnitřním štěpení získala 3,8 %, tedy těsně pod úroveň celostátní uzavírací klauzule a nezískala zastoupení v Národní radě, poprvé od roku 1986. Strana oproti předchozím volbám zaznamenala výrazný propad o 7,5 % voličských hlasů. Její dosavadní voliči se od ní odklonili a podpořili stranu PILZ a část se přiklonila k SPÖ jako alternativě brzdící pravděpodobnou pravicovou koalici. Celková volební účast dosáhla 80 % oprávněných voličů a představovala tak ve vypjatější společenské situaci nadprůměr oproti předchozím parlamentním volbám a jednalo se o nejvyšší hodnotu od roku 2002 (84,2 %).

Tabulka 1 Parlamentní volby 2017 - výsledky

Strana	Procentuální zisk	Počet mandátů
Kandidátka Sebastiana Kurze	31,5 %	62
Sociálnědemokratická strana Rakouska	26,9 %	52
Svobodná strana Rakouska	26,0 %	51
NEOS-Nové Rakousko	5,3 %	10
Kandidátka Petra Pilze	4,4 %	8
Zelení- Zelená alternativa	3,8 %	0
Kandidátka Rolanda Düringera	1,0 %	0
Komunistická strana Rakouska	0,8 %	0

Zdroj: Parties-and-Elections.eu¹⁶

ÖVP získala vítězství ve většině z devíti rakouských zemí. Vítězná nebyla pouze v tradičních baštách SPÖ (Vídni a Burgenlandu) a tradiční základně FPÖ na jihu země v Korutanech. Podpora ÖVP byla jednoznačně nejsilnější na severu a západě země (Vorarlbersko), slabší podporu měla v okolí velkých měst, na která se před volbami chtěla částečně zaměřit. Naopak nadprůměrnou podporu v okolí těchto měst měly strany orientující se primárně na městské voliče – NEOS a Strana zelených. Nadprůměrný zisk zaznamenaly také obě strany ve Vorarlbersku. FPÖ si zachovala jádro své podpory zejména v Korutanech a částečně Štýrsku. Oproti předchozím volbám zaznamenala FPÖ nárůst podpory také na území Dolních Rakous. SPÖ sice uhájila vítězství ve Vídni a na východě země, ale současně zde i ztratila největší míru podpory oproti předchozím volbám. Podpora PILZ je jednoznačně největší ve Vídni.

Výsledky těchto předčasných voleb představují vítězství tradičních stran. Všechny tři nejsilnější strany jsou v systému přítomny fakticky od roku 1945, přestože v průběhu času se zejména role FPÖ proměnila. Nelze tak hovořit o žádném volebním zemětřesení, spíše naopak. Zatímco roku 2013 se do parlamentu dostalo poprvé v historii šest stran, v roce 2017 se celkový počet stran snížil na pět. Zmenšila se tedy fragmentace parlamentu, ale nemůžeme hovořit o úplné stabilizaci stranického systému, jelikož opětovně došlo k úspěchu zcela nového subjektu – Kandidátky Petra Pilze. Volby fakticky potvrdily minimálně dočasný konec stranického systému se dvěma dominantními stranami SPÖ a ÖVP na opačných pólech stranického spektra, jak byl formován od dob konce druhé světové války. Situace se přibližuje spíše uspořádání tří středně velkých/velkých stran, neboť postupně roste podpora FPÖ. Tyto tři strany získaly agregovaně 87,4 % hlasů voličů a 90,1 % poslaneckých mandátů v Národní radě. Ostatní strany v systému jsou

¹⁶ Parties-and-Elections.eu a Election Resources on the Internet. 2017 [online], [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/austria.html> a <http://electionresources.org/at/nationalrat.php?election=2017>.

malými stranami s limitovaným potenciálem, který byl roku 2017 umocněn vnitřními neshodami a zacílením na podobné voliče (Strana zelných a PILZ).

European Journalism Observatory (EJO) vyjádřila přesvědčení, že jedním z klíčových faktorů úspěchu pravicových stran (tedy ÖVP a FPÖ) je vazba těchto stran na bulvární média, která vede k nedostatečně kritické roli vůči některým stranám. Některé problémy tak nejsou zveřejňovány novináři na základě zjištění, ale většinou politickými oponenty. Vedle toho EJO poukazuje na problematickou a omezenou funkci médií (editace rozhovorů s politiky PR manažerem).¹⁷

Povolební vyjednávání a sestavení vlády

Dne 20. října pověřil prezident Alexander van der Bellen v souladu s ústavně-politickou praxí předsedu a lídra vítězné strany ÖVP Sebastiana Kurze sestavením vlády.

Kurz se sice setkal s lídry jednotlivých parlamentních stran, ale od počátku se stalo nejpravděpodobnější sestavení pravicové koalice ÖVP a FPÖ. Naopak pokračování velké koalice bylo, vzhledem k předchozí problematické a napjaté spolupráci, velmi nepravděpodobné. ÖVP byla dlouhodobě otevřená koalici s krajně pravicovou FPÖ, což se umocnilo konečným výsledkem, kdy se stala ÖVP nejsilnější stranou. Přestože SPÖ byla taktéž po jistou dobu nakloněna možnosti vzniku koalice s FPÖ, před volbami tuto možnost jednoznačně vyloučila a oznámila odchod do opozice, pokud nevyhraje volby.

Formování očekávané koalice neprobíhalo, i vzhledem k blízkému programu v oblastech bezpečnosti a ekonomiky, příliš dlouho a složitě. Kurz doufal ve zformování vlády do konce roku 2017. Obě strany mají v Národní radě jasnou většinu 101 mandátů. Vznikla tak pravicová vláda dvou ideově poměrně blízkých stran ve formě minimální vítězné koalice. Největší rozruch vzbudilo obsazení ministra zahraničí ze strany FPÖ. Původně nominovaný kandidát Hofer se stal neprůchozím, nahradila jej proto nestranická kandidátka Karin Kneisslová. Hofer se posunul na méně důležité ministerstvo dopravy. FPÖ se při vyjednávání podařilo získat zejména silová ministerstva – obrany a vnitra. ÖVP vedle kancléře pak zejména ministerstva financí a spravedlnosti. Poměr zastoupení stran ve vládě je 8:6 ve prospěch vítězné ÖVP. Obsazení ministerstev nominandy ÖVP demonstruje Kurzovu větší nezávislost na straně – většina z nich jsou experti bez předchozí politické zkušenosti. Za FPÖ jsou to lidé, kteří také nemají zkušenosti s exekutivou a byli povětšinou poslanci.

Koalice a koaliční program byly potvrzeny prohlášením z 16. prosince 2017. Navržení ministři byli následně 18. prosince jmenováni prezidentem do úřadu. Kancléř Kurz jasně potvrdil, že vláda bude proevropská. V současnosti se tak neopakovala situace z roku 2000, kdy po vstupu FPÖ do vlády následovaly rozsáhlé sankce evropských zemí vůči Rakousku (včetně ČR) a země se ocitla na jistou dobu v politicko-diplomatické izolaci. Současná vláda byla akceptována bez protestů i na úrovni EU, přestože je FPÖ stále mnohými brána jako krajně pravicová strana. V tomto ohledu došlo k proměně vnímání této strany v širším evropském hledisku. Situace je specifická i s chystaným předsednictvím Rakouska v Radě EU.¹⁸

---

¹⁷ How Austria's Tabloids Helped the Far-Right Win the Election [online], 07/12/2017 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <https://en.ejo.ch/comment/how-austrias-tabloids-helped-the-far-right-win-the-election>.

¹⁸The Austrian elections: Expectations and reality [online], 17/11/2017 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <https://doc-research.org/2017/11/austrian-elections-expectations-reality/>.

Austria makes progress in government formation [online], 20/11/2017 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/elections/news/austria-makes-progress-in-government-formation/>

Austria election: Populist politicians take the lead as immigration and Islam dominate campaign [online], 14/10/2017 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <http://www.abc.net.au/news/2017-10-14/austrian-election-populist-sebastian-kurz-takes-lead/9046564>.

„Islamgesetz“ – rakouský model legislativní úpravy vztahů mezi muslimskou náboženskou obcí a státem

Kristína Kiššová

Následující část se zabývá úpravou vztahů mezi muslimskou náboženskou obcí a státem v průřezu stoleté praxe, na základě čehož je Rakousko inspirací pro legislativní úpravu dané problematiky v řadě jiných evropských zemí. Reflektuje na aktuální situaci po novelizaci zákona, který zákazem financování islámských náboženských obcí ze zahraničí vyvolal širokou celospolečenskou diskusi.

Časová osa legislativní úpravy vztahů mezi muslimskou náboženskou obcí a státem

- V roce 1874 byl islám právně uznán za náboženské společenství zákonem o uznání (*Anerkennungsgesetz*), který ale práva muslimů nespécifikoval.
- V roce 1908 Rakousko-Uhersko anektovalo Bosnu, kde třetinu obyvatel tvořili muslimové, kteří se stali občany monarchie.
- O dva roky později 1910 vydal císař František Josef I. pro Bosnu a Hercegovinu ústavu, která deklarovala náboženskou svobodu, svobodu pohybu a zaměstnání – bosenští muslimové byli nakloněni Vídeňské vládě.¹⁹
- V roce 1912 byl Františkem Josefem I. vydán zákon o islámu (*Islamgesetz*).²⁰ Zákon zaručoval náboženskou svobodu a právní ochranu muslimům (islámskému vyznání a instituci) podle hanafijského madhhabu (islámské právní školy). V té době se jednalo o jediný zákon tohoto druhu v Evropě.
- Po rozpadu rakousko-uherské monarchie v roce 1918 zákon ztratil relevanci, protože na novém území Rakouska zůstalo celkem asi dva tisíce muslimů. Ti byli do roku 1939 sdruženi v organizaci Islámského kulturního spolku (*Islamische Kulturbund*).
- Po druhé světové válce v roce 1951 vznikla nová organizace Spolek rakouských muslimů (*Verein der Muslims Österreichs*).
- V roce 1979 vzniklo Islámské náboženské společenství v Rakousku (*Islamische Glaubensgemeinschaft in Österreich*, IGGIÖ), které svým vznikem reagovalo na masovou muslimskou imigraci do západních zemí Evropy. Společenství funguje i dnes, vedle něj ale působí také další organizace, například Muslimská mládež Rakouska (*Muslimische Jugend Österreichs*, MJÖ) a Turecko-islámská unie v Rakousku (*Türkisch-Islamische Union in Österreich*, ATIB).
- V roce 2013 navrhl Sebastian Kurz, z pozice tehdejšího spolkového ministra pro Evropu, integraci a zahraniční věci (oficiální název spolkového ministerstva zahraničních věcí), novelizaci *Islamgesetz*, která zavedla několik principů tzv. rakouského islámu.
- V roce 2015 nabyl účinnosti nový zákon o islámu.²¹

EU silently accepts far-right in Austrian cabinet [online], 18/12/2017 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/future-eu/news/eu-silently-accepts-far-right-in-austrian-cabinet>.

EU bosses willing to give Austria's new government a chance [online], 20/12/2017 [cit. 2018-06-21]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/elections/news/eu-bosses-willing-to-give-austrias-new-government-a-chance>.

¹⁹ Důvodem toho, proč císař potřeboval náklonnost těchto obyvatel, byl zejména silný tlak, který na ně vyvíjeli Turci, když si chtěli jejich území kvůli náboženské příslušnosti podmanit. V té době se formovalo mladoturecké hnutí a turecký nacionalismus zosobněný Mustafem Kemalem, později nazývaným Atatürk (otec všech Turků). Rakousko-Uhersko se obávalo rozšiřování tureckého vlivu na území Bosny. Císař potřeboval udělat gesto speciálně pro Bosňáky, aby jim dokázal svou podporu. Doufal rovněž, že tak učiní i oni později vůči němu.

Viz dále TEJCHMAN, Miroslav. *Balkán ve 20. století*. Praha: Karolinum, 2017. ISBN 978-802-4631-783. S. 26–29.

²⁰ Zákon č.159/1912 o uznání následovníků islámu podle obřadu Hanafi jako náboženské společnosti.

Jeho plné znění dostupné zde:

https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=BgblAlt&Dokumentnummer=rgb1912_0159_00875

²¹ Schválen jako Zákon č.39/2015 - Federální zákon, který upravuje federální zákon o vnějších vztazích islámských náboženských společností.

- Návrh zákona získal po roce 2017 výraznou podporu obyvatelstva po obvinění 14 muslimů z napojení na teroristickou organizaci Islámský stát.

Současná verze zákona o islámu (Islamgesetz)

V roce 2015, v době novelizace zákona o islámských náboženských společnostech, se zákon týkal téměř 8 % rakouského obyvatelstva hlásícího se k muslimskému vyznání. Velikost muslimské komunity narostla mezi lety 2001 a 2016 z původních 4 % obyvatelstva na 8 %, tedy se za uplynulých 15 let přesně zdvojnásobila.²²

Nový, tzv. rakouský model islámu musí podle současného rakouského kancléře Sebastiana Kurze plnit funkci náboženství s původní islámskou tradicí, kulturou a zvyky, ale jeho náboženská praxe nesmí být v rozporu se státními právními normami a musí se vykonávat výhradně bez vlivu ze zahraničí. Takto pojatá novela zákona tedy zamezuje šíření negativního fenoménu financování islámských společností a měřit ze zahraničí (nejčastěji z Turecka a Saudské Arábie), ale také ukládá nové povinnosti státní moci. Na začátku roku 2016 došlo k ustavení islámských teologických studií na univerzitě ve Vídni, která budou sloužit ke vzdělávání a výchově nového rakouského muslimského duchovenstva – imámů, podle výše zmíněného modelu a s podmínkou ovládnutí německého jazyka. Dalším bodem novely je větší svoboda volby pro jednotlivce, protože tato úprava nezmiňuje konkrétní právní školu (jako v minulosti madhhab), k níž se má muslimská obec v Rakousku hlásit, a také inkorporuje alevity a uznává je jako samostatnou náboženskou obec. Zákon se týká také rakouských občanů – nemuslimů, kteří jsou povinni respektovat zákonem jmenované náboženské svátky a slavnosti, během nichž se v blízkosti muslimských obcí a modliteben nesmí provozovat žádné činnosti vedoucí ke zvýšení hluku a narušení bohoslužeb, slavení či jiných akcí.

Ze strany rakouské vlády nejde pouze o regulaci zahraničních vlivů, ale také o zamezení šíření radikálního islámu a tím zamezení vzestupu politických stran jako FPÖ, které svou kampaň od začátku zakládají na islámofobii a protiislámské politice, a nabírají tak u konzervativních voličů nevídané podpory.²³

Reakce na novelizaci Islamgesetz

Novelizace zákona vyvolala různé reakce politiků a samozřejmě se objevila kritika hned z několika stran. Předseda FPÖ Heinz Christian Strache o zákazu financování ze zahraničí řekl, že „je to jen placebo“. Šéf Zelených Werner Kogler se domnívá, že už teď existuje mnoho možností obcházení tohoto zákona a jeho novela je podle něj návrh „dobře zamýšlený, ale ne dobře provedený“,²⁴ čímž poukázal na jeho nedostatečnou úpravu. K návrhu zákona se vyjádřily také výše zmíněné

Jeho plné znění dostupné zde: <https://www.ris.bka.gv.at/eli/bgbl/i/2015/39>

²² GOUJON, Anne, Sandra JURASSZOVICH a Michaela POTANCOKOVA. Religious Denominations in Vienna & Austria: Baseline Study for 2016 - Scenarios until 2046 [online]. Vienna Institute for Demography, Austrian Academy of Sciences, 2017, s. 95 [cit. 2018-07-10]. Dostupné z:

https://www.oeaw.ac.at/fileadmin/subsites/Institute/VID/IMG/Publications/Working_Papers/WP2017_09.pdf

²³ Österreich: Aleviten als Religionsgemeinschaft anerkannt. Die Presse [online]. 2013 [cit. 2018-07-10]. Dostupné z: https://diepresse.com/home/panorama/religion/1409094/Oesterreich_Aleviten-als-Religionsgemeinschaft-anerkannt

²⁴ Österreich bekommt ein neues Islamgesetz: Kritik vor Islamgesetz-Beschluss: Opposition mit Gesetzesentwurf nicht zufrieden, Moscheevereine planen Verfassungsbeschwerde. [online]. 25.02.2015 [cit. 2018-07-10]. Dostupné z: https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/oesterreich/politik/737044_Kritik-vor-Islamgesetz-Beschluss.html

rakouské organizace sdružující muslimy – IGGIÖ, MJÖ, ATIB.²⁵ Turecký prezident Recep Tayyip Erdogan nový zákon týkající se muslimů v Rakousku kritizoval a subjektivně ho označil za porušení norem EU, protože se jednalo o specifický zákon zavádějící opatření k regulaci muslimského vyznání, tedy jedné specifické náboženské obce.²⁶ Svou rétoriku přitvrdil zejména po nedávném porušení tohoto zákona, na jehož základě rakouské soudy rozhodly o uzavření sedmi mešit a vypovězení asi čtyřiceti imámů z důvodu financování přímo z Turecka.²⁷

---

²⁵ ALEXANDER, Dietrich. Österreich beschließt ein eigenes Islamgesetz [online]. 25.02.2015 [cit. 2018-07-10]. Dostupné z: <https://www.welt.de/politik/ausland/article137832244/Oesterreich-beschliesst-ein-eigenes-Islamgesetz.html>

²⁶ Erdogan kritisiert Islam-Gesetz: Widerspricht EU-Normen: Türkischer Präsident will "Rechte der Muslime verteidigen" [online]. [cit. 2018-07-10]. Dostupné z: <https://derstandard.at/2000012304416/Erdogan-kritisiert-Islam-Gesetz-Widerspricht-EU-Normen>

²⁷ Erdogan varuje Evropu: Čeká nás válka mezi křížem a půlměsícem [online]. 13.6.2018 [cit. 2018-07-10]. Dostupné z: <https://globe24.cz/svet/57463-erdogan-varuje-evropu-ceka-nas-valka-mezi-krizem-a-pulmesice>

Zdroje a literatura

ALEXANDER, Dietrich. Österreich beschließt ein eigenes Islamgesetz [online]. 25.02.2015 [cit. 2018-07-10]. Dostupné z: <https://www.welt.de/politik/ausland/article137832244/Oesterreich-beschliesst-ein-eigenes-Islamgesetz.html>

BODLOS, Anita and PLESCIA, Carolina. 2018. „The 2017 Austrian snap election: a shift rightward,“ West European Politics, [cit. 2018-06-22]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01402382.2018.1429057>.

Green “Debacle” as Austrian Right Returns. Bright-green.org [online] [cit. 2018-06-22]. Dostupné z: <http://bright-green.org/2017/10/20/green-debacle-as-austrian-right-returns/>.

ČMEJREK, Jaroslav, BUBENÍČEK, Václav a ČOPÍK, Jan. *Demokracie v lokálním politickém prostoru* [online]. Praha: Grada, 2010 [cit. 2018-08-02].

Erdogan kritisiert Islam-Gesetz: Widerspricht EU-Normen: Türkischer Präsident will "Rechte der Muslime verteidigen" [online]. [cit. 2018-07-10]. Dostupné z: <https://derstandard.at/2000012304416/Erdogan-kritisiert-Islam-Gesetz-Widerspricht-EU-Normen>.

Economics. 2018. *Austria Economic Outlook*. [cit. 2018-06-22]. Dostupné z: <https://www.focus-economics.com/countries/austria>.

Electoral Geography 2.0. 2017. *Austria. Legislative Election 2017*. [cit. 2018-06-22]. Dostupné z: <https://www.electoralgeography.com/new/en/countries/a/austria/austria-legislative-election-2017.html>.

Erdogan varuje Evropu: Čeká nás válka mezi křížem a půlměsícem [online]. 13.6.2018 [cit. 2018-07-10]. Dostupné z: <https://globe24.cz/svet/57463-erdogan-varuje-evropu-ceka-nas-valka-mezi-krizem-a-pulmesice>.

Austria- a return of the People's Party (ÖVP) - Liberal Party (FPÖ) coalition? Robert-schuman.eu [online] [cit. 2018-06-22]. Dostupné z: <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0443-austria-a-return-of-the-people-s-party-uvp-liberal-party-fpu-coalition>.

GOUJON, Anne, Sandra JURASSZOVICH a Michaela POTANCOKOVA. *Religious Denominations in Vienna & Austria: Baseline Study for 2016 - Scenarios until 2046* [online]. Vienna Institute for Demography, Austrian Academy of Sciences, 2017, s. 95 [cit. 2018-07-10]. Dostupné z: https://www.oew.ac.at/fileadmin/subsites/Institute/VID/IMG/Publications/Working_Papers/WP2017_09.pdf

Legislation online. 2018. „Federal Law on Council Elections.“ [cit. 2018-06-22]. Dostupné z: <http://www.legislationline.org/topics/country/44/topic/6>.

Metapolls. 2017. *Austrian Political Parties*. [cit. 2018-06-22]. Dostupné z: <http://metapolls.net/austrian-political-parties/>.

NEOS. 2018. *NEOS – reshaping Austrian politics*. [cit. 2018-06-22]. Dostupné z: <https://partei.neos.eu/neos-english/>.

Norsk Center for Forskningsdata. 2017. *Austria - Political parties*. [cit. 2018-06-22]. Dostupné z: http://www.nsd.uib.no/european_election_database/country/austria/parties.html.

Organisation for Security and Co-operation in Europe. 2018. „*Austria, Early Parliamentary Elections, 15 October 2017: Final Report*“ [cit. 2018-06-22]. Dostupné z: <https://www.osce.org/odihr/elections/austria/370866>.

Österreich: Aleviten als Religionsgemeinschaft anerkannt. Die Presse [online]. 2013 [cit. 2018-07-10]. Dostupné z:

https://diepresse.com/home/panorama/religion/1409094/Oesterreich_Aleviten-als-Religionsgemeinschaft-anerkannt.

Österreich bekommt ein neues Islamgesetz: Kritik vor Islamgesetz-Beschluss: Opposition mit Gesetzesentwurf nicht zufrieden, Moscheevereine planen Verfassungsbeschwerde. [online]. 25.02.2015 [cit. 2018-07-10]. Dostupné z:

https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/oesterreich/politik/737044_Kritik-vor-Islamgesetz-Beschluss.html.

Parties and Elections in Europe. 2018. *Austria*. [cit. 2018-06-22]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/austria.html>.

Poll of Polls. 2018. *All polls for Austria - most recent elections held in October 2017*. [cit. 2018-06-22]. Dostupné z: <https://pollofpolls.eu/AT>.

Rechtsinformationssystem des Bundes. 2018. „*Federal Constitutional Law*“ [cit. 2018-06-22]. Dostupné z:

https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Erv&Dokumentnummer=ERV_1930_1.

Statesman's Yearbook 2017: The Politics, Cultures and Economies of the World. Macmillan, Palgrave. 2016.

STRAHALOVÁ, Šárka. Rakouská republika: systém sociálního partnerství v praxi. In: B. Říchová (ed). *Komparace politických systémů: západoevropské politické systémy*. V Praze: Vysoká škola ekonomická, 2009.

STRMISKA, Maxmilián. 2005. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál.

TEJCHMAN, Miroslav. *Balkán ve 20. století*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-802-4631-783.

Zákon č.39/2015 - Federální zákon, který upravuje federální zákon o vnějších vztazích islámských náboženských společností. Jeho plné znění dostupné zde:

<https://www.ris.bka.gv.at/eli/bgbl/I/2015/39>

Zákon č. 57/1890 o úpravě vnějších vztahů izraelské náboženské společnosti v roce 1890, novelizován naposledy v roce 2012 jako Zákon č.48/2012. Původní znění a všechny novelizace dostupné zde:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10009176>

Zákon č.159/1912 - Zákon o uznání následovníků islámu podle obřadu Hanafi jako náboženské společnosti. Jeho plné znění dostupné zde:

https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=BgblAlt&Dokumentnummer=rgb1912_0159_00875